

ביצת עוף טמא או ביצת השרץ?

ומשנינן: **אמר רב עוקבא בר חמא**: אמרה הברייתא "בידוע שהיא ביצת השרץ", **לומר**, שאם **ריקמה** הביצה, שנרקם ונוצר בתוכה אפרוח השרץ, ו**ניקבה** הביצה, ויכול הוא לנגוע בריקום האפרוח שבתוכה, **מטמאה** הביצה את הנוגע בה כאשר יש בה שעור של **כעדישה** [שזהו שעור שבו השרץ מטמא].

מתקיף לה רבינא: ו**דלמא** ביצה זו, ביצה **דנחש היא**? שדומה היא לביצת השרץ. וביצת הנחש אינה מטמאה בטומאת שרצים, לפי שאין מטמאין אלא שמונה שרצים האמורים בלבד. והנחש אינו נכלל בשמונת השרצים המטמאים!?

ומשנינן: **אלא, אמר רבא**: הברייתא אתא לאשמועינן, שאם **ריקמה** הביצה **ואכלה**, לוקה עליה משום **שרץ השרץ על הארץ**. כדכתיב "וכל השרץ השורץ על הארץ, שקץ הוא, לא יאכל".

ואם לא היה התנא בברייתא משמיע לנו שהיא ביצת השרץ, הוה אמינא, שמטעם עוף טמא היא אסורה. והיינו אומרים כי לענין חיוב מלקות, צריכים להתרות באדם האוכל אותה משום שרץ העוף. ואם התרו בו מטעם שרץ השורץ על הארץ, אינו לוקה. וקא משמע לן התנא בברייתא שצריכים להתרות במי שאוכל אותה מטעם שרץ הארץ, ולא מטעם שרץ העוף!

ופרכינן: **אי הכי**, שהברייתא באה לאשמועינן שלוקה עליה מטעם שרץ השורץ על הארץ, **מאי איריא** מפני **דטמאה** הביצה הזו, לכן הוא לוקה עליה מטעם שרץ הארץ? הרי אפילו על אכילת אפרוח הנמצא בתוך ביצה **דטהורה**, של עוף טהור, **נמו** לוקה על אכילתה מטעם שרץ הארץ.

דתניא: נאמר [ויקרא יא] "**לכל השרץ השורץ על הארץ, לא תאכלום**, כי שקץ הם", וילפינן

מהמילה "כל", **לרבות אפרוחים** של עוף ב-טו טהור **שלא נפתחו עיניהם**! כיון שלא נפתחו עיניהם, חשובים הם כשרץ. ואם כן, כל אפרוח שבתוך ביצה, ואפילו של עוף טהור, כיון שנרקמה הביצה, ואכלה, לוקים עליה. ולמאי נפקא מינה כתבה הברייתא "בידוע שהיא ביצת השרץ"?

ומשנינן: הא דמרבין אפרוחים טהורין שלא נפתחו עיניהם זהו רק **מדרבנן**, וקרא **אסמכתא בעלמא** הוא! (129) אבל ביצי שרצים שריקמו, דינן כשרץ גמור, ולוקים עליהם מדאורייתא. וזהו מה שהשמיע לנו הברייתא שלוקים עליהם מדאורייתא.

תנו רבנן: **גיעולי ביצים**, שהן ביצים טמאות שהתכשלו עם ביצים טהורות — **מותרות** הביצים הטהורות באכילה, לפי שאינן נאסרות על ידי נתינת טעם, משום שאין הביצה הטמאה נותנת טעם בביצה הטהורה, כי "מיא בעלמא" היא.

שאומרת הגמרא כאן, שאיסורו הוא רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא, לפי שאינו שרץ נמש.

129. הרא"ש במסכת ביצה [דף ו ב] ביאר, שאיסורו של האפרוח הוא "כשרץ", מפני שהוא **נמאס** לאכול. ומשמע שאינו דין תורה, וזה כפי

חלבון שלה, כיון שלא יצא הדם חוץ לקשר, שאר הביצה מותרת.

אבל, נמצא הדם על קשר חלמון שלה — אפילו ביצה כולה אסורה.

מאי טעמא? משום דשרא תכלא ככולה. שבכל הביצה התפשט הקלקול. (132)

אמר ליה רב גביהה מבי כתייל, לרב אשי: איפכא תני תנא קמיה דאביי, היה "תנא" ששנה לפני אביי להיפך, והכי תנא לה: לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה, אבל נמצא על חלבון שלה כל הביצה אסורה! ואביי הוא דתרצה ניהליה, שאמר לו הכי, כפי גרסתנו: לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה, אבל נמצא על חלמון שלה, אפילו ביצה אסורה.

אמר חזקיה: מנין לביצת טמאה, של עוף טמא, שהיא אסורה מן התורה? (133)

שנאמר בפרשת שמיני, בפרשת העופות הטמאים, "ואת בת היענה".

ביצים מוזרות, שלא הופרו מתרנגול זכר, ולא יוצא מהם אפרוח [ולשון "מוזרות" פירושו, שנפסדו ונעשו דבוקות כעין מטווה] — נפש יפה תאכלם! מי שאינו איסטניס, מותר לו לאוכלם, ואפילו ביצים שכבר ישבה עליהם תרנגולת ימים רבים, והחלו להפסד. (130)

נמצא עליה על הביצה קורט גרגיר דם — זורק את הדם, ואוכל את השאר!

אמר רבי ירמיה: זה שאמרו "זורק את הדם ואוכל את השאר", והוא, שנמצא הדם על קשר שלה, והוא זרע של התרנגול הקשור בראש הצד הרחב של הביצה, ומשם מתחיל האפרוח להווצר. כיון שהדם נמצא על הקשר ולא התפשט לשאר הביצה, זורק את הדם ואוכל את שאר הביצה. אבל אם הדם יצא מחוץ לקשר החלבון, כל הביצה אסורה, דחיישינן שמא התפשט הדם בכל הביצה. (131)

תני דוסתאי, אבוב דרבי אפטוריקי: לא שנו שאם נמצא הדם על הקשר שזורק את הדם ואוכל את השאר, אלא שנמצא הדם על

האפרוח להתרקם. אבל בביצה המוזרת, שלעולם לא יוצא ממנה אפרוח, נחלקו הפוסקים האם הדם עצמו אסור.

132. קשר חלמון, יש מפרשים כדמות כתם עגול כמלא רוחב ערשה. בית יוסף. ונחלקו הפוסקים מפני מה נאסרה כל הביצה, האם מטעם שפשט בכולה כח הדם, או מטעם שהחל ריקום האפרוח בכולה.

133. ומבארים התוספות שיש צורך ללמוד את האיסור מהפסוק, ואין ללמוד זאת מהדין הכללי

אמנם דעת ספר התרומה [שהובאה בתורת הבית לרשב"א, בית ב שער ד], הוא אסור מדאורייתא כנבילה, שהרי הוא כנפל, שלא מועילה לו שחיטה. וכבר נחלק עליו הרשב"א שם.

130. מי שהוא איסטניס, אסור לו לאכול מביצים שכבר ישבה עליהן התרנגולת שלשה ימים, מצד איסור של "בל תשקצו". ש"ך י"ד סו טו

131. לפי הר"ן והרא"ש. וכל זה איירי בביצה רגילה, שאם יש דם בקשר אמרינן שהחל

יענה". ואם הכונה לביצים, כלום יש לביצים פה לבכות ולהתאבל? אלא בודאי זהו שמה, "בת יענה".

ומשנינן: לא כן, אלא שמה הוא יענה, וכונת הפסוק הוא שאעשה אבל, כיענה זו, שמתאבלת על בניה.

וממשיכה הגמרא להקשות: והא כתיב בספר ישעיה [פרק יג] "ושכנו שם בנות יענה". ובודאי כונת הכתוב היא, שהעופות, ששםם בנות היענה, ישכנו שם.

ומשנינן: כונת הפסוק היא לומר שהיענים עם בניהם ישכנו שם, כיענה זו שדרכה ששוכנת עם בניה.

והדר פרכינן: והכתיב בספר ישעיה [בפרק מג] "ותכבדני הית השרה — תנים ובנות יענה". ואי סלקא דעתך שהכונה היא לביצה, וכי ביצה, בת מימר שירה היא? וכי היא

וכי בת יש לה ליענה?! והרי היא מטילה ביצים, ואינה יולדת, ולא יתכן לכתוב בה לשון "בת". ועוד, הרי אין בת היענה חלוקה בדינה מן האמא שלה, ואמאי כתבה התורה "בת"? (134)

אלא, איזו היא ה"בת" של היענה — זו ביצה טמאה שלה. (135)

והוינן בה: ודלמא היינו שמייהו? אולי זהו שם העוף "בת יענה", ואין כונת התורה לבתה של היענה?

ומשנינן: לא סלקא דעתך שזהו שמה, דכתיב בספר איכה [פרק ד] "בת עמי לאכזר, כיענים במדבר". וחזינן שהיא נקראת יענה, ולא "בת יענה".

ופרכינן: ולא?! וכי לא מצאנו שהיא נקראת "בת יענה"? והא כתיב בספר מיכה [פרק א] "אעשה מספר כתנים, ואבל כבנות

טהור, אסור האפרוח. ומבאר הגר"ח בספרו [מאכלות אסורות יג] שחלוק אפרוח הנולד מביצת טריפה של עוף טהור, מאפרוח הנולד מביצה של עוף טמא, על אף שבשניהם מסריחה הביצה תחילה, ואינה ראויה לאכילה, ואין לוקים על אכילתה משנסרחה.

כי אפרוח היוצא מביצת טריפה, הרי מה שהביצה אסורה, אין זה איסור עצמי של הביצה, אלא הוא מחמת האם. אבל משנסרחה הביצה, היא הותרה מדין טריפה, ולכן גם הותר האפרוח היוצא ממנה. אבל ביצה של עוף טמא יש לה איסור עצמי של עוף טמא, אלא בשעה שהיא נסרחת ואינה ראויה לאכילה אין עוברים על אכילתה. אבל משיצא ממנה האפרוח, שהוא מין טמא, הרי הוא אסור באיסור העצמי של עוף טמא.

של "כל היוצא מן הטמא, טמא", כיון שגם ביצה של עוף טהור היתה צריכה להיות אסורה מדין אבר מן החי, אלא שהתירה אותה התורה, והיה מקום לומר, כיון שהתירה התורה בביצה איסור אחד, של אבר מן החי, היא התירה גם את האיסור האחר, של כל היוצא מן הטמא, טמא.

והרמב"ם [מאכלות אסורות ג יא] כתב, שהמקור לאיסור של "כל היוצא מן הטמא" נלמד מהכתוב הזה, שאסרה התורה ביצת עוף טמא.

ואילו הבה"ג כתב, שהלימוד של בת יענה בא לומר שרק היא אסורה, ללמד שביצה של עוף טהור מותרת.

134. ר"ן

135. ביצת עוף טמא, גם אם ישב עליה עוף

יכולה לשיר ולכבד את הקדוש ברוך הוא! ?
אלא, כתיב "היענה", וכתוב "בת היענה",
ולכן אין הוכחה שהכונה היא לביצה של
היענה [אלא יתכן שזהו שמה].

ושאני הכא, דפסק ספרא, דהיינו, הסופר
הכותב את המילה, מחלקה לשתי תיבות,
שהמילה "בת יענה" נכתבת בשתי תיבות.

ס-ה א

ומדפסיק להו ספרא בתרתי תיבות, שמע
מינה — תרי שמות נינהו. שאין זו מילה
אחת הנקראת "בת יענה", אלא שתי מילים,
בת של היענה, שזוהי ביצת היענה.

ופרכינן: אלא מעתה, הא דכתיב בפסוק "את
כדר — לעומר מלך עילם", דפסק להו ספרא
בתרי תיבות, "כדר — לעמר", האם הכי
נמי נאמר דתרתי שמי נינהו? והרי ודאי שם
אחד של אדם ששמו כדרלעמר, הוא.

ומוכח, שהחלוקה לשתי תיבות אינה ראייה
שאלו הם שני שמות! ?

ומשנינן: אמרי, התם, ב"כדר לעמר", אמנם
בשתי תיבות פסיק להו, אבל בשני שיטין,
בשתי שורות, לא פסיק להו, שאין כותבין את
שתי התיבות של כדר לעומר בשתי שורות
נפרדות, ולכן חשבינן להו כשם אחד.

אבל הכא, בבת יענה, אפילו בשני שיטין
נמי פסיק להו, שאפשר לכתוב את המילה
בת בסוף השורה, ובשורה הבאה שמתחתיה
את המילה יענה, ושמע מינה תרי שמות
נינהו, וכוונת הפסוק היא לביצה של היענה.

שנינו במשנה: אבל אמרו חכמים כל עוף
וכ'.

תניא: רבן גמליאל אומר: עוף שהוא דורס
ואוכל, שאוחז בצפורניו ומגביה מן הקרקע
את מה שאוכל — בידוע שהוא עוף טמא.

ואם אינו דורס, ויש לו אצבע יתירה גבוהה
מאחרי שאר האצבעות, וזפק כים שהאוכל
מתקבץ בתוכו, וקורקבנו הכיס שבקורקבן
נקלף מן הבשר ביד — בידוע שהוא עוף
טהור!

רבי אלעזר בן רבי צדוק אומר: מותחין לו
חוט של משיחה חבל דק, אם חולק את
רגליו, אצבעותיו, כשהוא עומד על החוט,
ומעמידן שתי אצבעות לכאן, לצד
אחד של החוט, ושתיים לכאן לצד השני של
החוט — הרי הוא עוף טמא!

אבל אם הוא חולק את אצבעותיו כאשר
שלוש אצבעות הן לכאן לצד אחד, ואחת
לכאן לצד השני — הרי הוא עוף טהור.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל עוף הקולט
את האוכל שזורקין לו ומכניסו לתוך פיו מן
האוויר — הרי הוא עוף טמא.

ומקשינן: והרי איכא עוף ששמה ציפרתא,
ויודעים היו בה שהיא עוף טהור והיא נמי
מקלט קלטה את האוכל מן האוויר, וחזינן
שאינן זה סימן של עוף טמא! ?

ומשנינן: אמר אביי: קולט ואוכל ואינו מניח
את האוכל על הארץ עד שיבלענו, קאמרינן,
שזהו סימן טומאה, אבל ציפרתא קולטת את
האוכל מן האוויר, אך היא מניחתו על הארץ
קודם שתבלענו.

אחרים אומרים: עוף "שכן", השוכן עם
עופות טמאים, הרי הוא טמא. אבל אם שוכן